

La Franja parla

EL TEMPS ha demanat a escriptors, filòlegs, periodistes i polítics de la Franja com els afecta la nova llei de llengües d'Aragó i quines conseqüències pot tenir la indefinició del nom triat per a anomenar-la.

CARLES TERÈS (Barcelona, 1962) / Escriptor

«La llei ha ofès tothom»

La novel·la *Licantropia* (2013), de Carles Terès, representa la nova contribució de la Franja a la narrativa catalana. L'original obté el 2011 el premi Guillem Nicolau del Govern d'Aragó. És el darrer Guillem Nicolau de narrativa en català perquè el govern aragonès ja ha canviat les bases per treure'n la referència a la llengua, amb tanta mala traça que ja no s'hi va presentar ningú amb cara i ulls, en la darrera edició, i va

quedar desert. Terès neix el 1962 a Barcelona, però els seus orígens se situen a la Franja, on viu i treballa entre Torredarques (el Matarranya) i Alcanyís (el Baix Aragó) des del 1993. Dissenyador gràfic de formació i ofici, publica articles a *La Comarca* d'Alcanyís i a *Temps de Franja*.

“Tot i que la llengua no ha estat una qüestió important per a la majoria de la gent del territori –ens diu– aquesta llei els ha ofès. Com als presoners dels

JORDI PLAY

MERCÈ IBARZ (Saidí, Baix Cinca, 1954) / Escriptora i periodista

«Vergonya. Silenci. Ridícul»

Mercè Ibarz, professora del Departament de Comunicació de la UPF, i estudiosa de Mercè Rodoreda i Luis Buñuel, és narradora, i periodista, i viu a Barcelona des del 1971. Gran part de la seva obra literària parteix d'una reflexió, entre memòria i imaginació, sobre el paisatge de la seva infantesa, els canvis en el poble on va néixer i els lligams que la vida a la ciutat crea amb un món rural i alhora ancestral.

“Ho diré –engega– de manera càndida. Quan tot això va començar, fa uns mesos, vaig escriure un article i manifestar per televisió la meua incredulitat. Un intent semblant era impossible que esdevingués llei. Per més majoritaris que fossin plegats els partits perpetradors, era un insult a la intel·ligència que una societat alfabetitzada no toleraria de cap de les maneres perquè la deixaria en ridícul. Pensava en els franjolins en particular i en la col·lectivitat aragonesa de

conjunt. També pensava en la societat espanyola culta, i confiava que la societat civil catalana hi podria aportar subtilesa i saber fer, concòrdia.”

Ara que la cosa s'ha materialitzat, “quan he vist l'acrònim que ens han encolomat, he rigut i per un moment he imaginat una imperativa, genuïna, imminent revolta d'alfabetitzats... Vergonya. Silenci. Ridícul. Estem alfabetitzats, tots plegats?”.

Si fos, diu, antropòloga i en concret una etnògrafa que estudiés els usos culturals d'un grup humà, s'ho miraria amb interès: “Una comunitat del primer món que ha renunciat a escriure i llegir la seva llengua –al capdavant l'ha mantinguda enraonant-la i prou– i així seguirà. No se n'ocupa més perquè si ho fa és neurotizada tard o d'hora. Ara mateix calla en la seva llengua”. ■

JORDI PLAY

campes de concentració, que els prenen el nom i els donen un número. El nom és tan grotesc, la reacció del Govern d'Aragó tan extrema, que fins i tot el president de la Comarca del Matarranya, Francisco Esteve, que és del PAR, ha declarat públicament que la nova denominació del català a l'Aragó és una vergonya, i que ni aquesta llei, ni tampoc l'anterior, no ens respecta com a parlants.”

Per a Terès, els polítics del PAR i del PP que juguen la carta de l'anticatalanisme no són pas anticatalans, sinó antiaragonesistes, perquè el català forma part del patrimoni aragonès. “El català és més antic a l'Aragó que el castellà, introduït més tard”, recorda. “Per a mi –afegeix– és com si es venguessin patrimoni de l'Aragó a l'estranger. Pitjor. Més que desprendre-se'n és com si l'estiguessin destrossant”.

La llei, però, “varia poc les coses”, tot i la nova i grotesca denominació. “La llei derogada no era gran cosa, perquè no va fer mai oficial el català a les zones que el parlen”. Per tant, “continuarem fent la nostra com abans, ja hi estem acostumats”. ■

JORDI PLAY

«El nom és ridícul; la llei, nefasta»

RICARD SOLANA (Reus, 1959) / Impressor gràfic

EL TEMPS

Ricard Solana va néixer a Reus però viu de fa tres dècades a Calaceit. L'any 1985 va obrir la impremta Gràfiques del Matarranya, la primera empresa del Matarranya que va utilitzar el català en el seu nom i documentació. Des d'aleshores, ha publicat més d'un centenar d'obres en català.

El 1998 va rebre el Premi Qualitat Ebreca, que convoca cada any l'Associació d'Amics i Amigues de l'Ebre.

Fundador de l'Associació Cultural del Matarranya, Solana creu que la denominació de “Lapao és absolutament ridícula, però que la llei és encara més nefasta” perquè “fa marxa enrere en els poquets avanços que havia aconseguit” la llei aprovada pel govern socialista l'any 2009. “Aquella llei no era bona –diu– però, paradoxalment, aquesta és tan roïna que ha fet bona l'anterior”. “Diuen que ara cada ajuntament decidirà quina llengua parla. Això no té ni cap ni peus”, explica, alhora que lamenta que s'haja atès les pressions de “grupuscles anticatalanistes que en aquestes contrades no tenen cap predicament”.

Aquest impressor i promotor lamenta que aquesta llei arribe en un moment en què almenys una minoria de la població havia pres certa “consciència lingüística”. “Potser la llengua era més viva fa 20 anys, però no n'hi havia cap consciència. Ara bé, la llengua no s'ha mantingut al llarg dels segles per consciència sinó per inèrcia”. Així doncs, quines conseqüències tindrà la nova llei de llengües sobre la salut del català a l'Aragó? “Evidentment el català a la Franja no morirà avui, ni demà ni demà passat –argumenta Solana– però a poc a poc, amb legislacions com aquesta, que confonen i divideixen, la gent deixarà d'utilitzar-la. Serà una mort lenta”. ■

JAVIER GIRALT (Barcelona, 1967) / Cap de lingüística general i hispànica i professor titular de català de la Universitat de Saragossa.

«Sense reconeixement institucional, la llengua no serà viva»

EL TEMPS

De pare manresà i mare de la Franja, Javier Giralt sempre ha parlat català a casa. De fa anys, imparteix classes d'aquest idioma a la Universitat de Saragossa, si bé la transformació de les carreres en graus ha fet minvar molt la presència de les assignatures de català en aquesta universitat. "Abans es podia agafar com a matèria de

lliure elecció i hi havia molts alumnes d'enginyeries i de carreres tècniques que se l'agafaven en previsió de fer el salt posterior al Principat", explica.

Per a Giralt, la llei de llengües aprovada pel Parlament aragonès "és un despropòsit perquè no dona nom a les llengües, sinó que en fa una descripció territorial. Al remat, el que s'aconsegueix amb tals denominacions de Lapao i Lapapyp és desacreditar totes dues llengües". I hi afegeix: "Utilitzen l'argument de la no-ingerència, i que al País Valencià en dieu 'valencià'. Però és que 'valencià' és una denominació històrica però Lapao és pura invenció!".

Aquest professor universitari lamenta que, "en general, hi ha despreocupació" pel tema. "Els qui sí que tenim consciència lingüística veiem que si no hi ha un reconeixement oficial i un impuls institucional a favor de la normativització i la normalització, difícilment es pot mantenir una llengua viva durant molt de temps". Enfront de la llei recentment aprovada i la impulsada pel govern socialista l'any 2009, Giralt creu que una bona legislació lingüística hauria de "reconèixer el nom i declarar la cooficialitat. Si només és oficial el castellà i a l'ensenyament es manté com una assignatura voluntària, el català sempre quedarà en situació d'inferioritat". ■

“ARGUMENTEN NO-INGERÈNCIA I QUE AL PAÍS VALENCIÀ EN DIUEN VALENCIÀ, PERÒ LAPAO ÉS PURA INVENCIO”

«Són la caverna»

ALFREDO SANCHO (Benavarri, 1965) / Alcalde de Benavarri

EL TEMPS

Alfredo Sancho és des de l'any 2003 batlle de Benavarri, a la Ribagorça, pel Partit Socialista. Professor d'institut (exerceix a Saragossa, on resideix la família) Sancho no s'està de mostrar la seua disconformitat amb la llei de llengües que ha aprovat el Parlament aragonès. Tot i ser castellano-parlant, considera que tot el que envolta aquesta legislació

és "un desfici absolut" que "perjudica els parlants i la salut de la llengua". "El PP s'escuda dient que volen protegir la llengua, però en realitat mai no han fet res pel seu manteniment. Ara emboliquen amb la qüestió del nom de la llengua, dient que cada ajuntament decidirà quin nom té l'idioma que es parla allí. Això no té gens de rigor científic ni ho avalaria cap expert. Si a la llengua que parlem a Benavarri li diem benavarrès, no passa res. Però, ai, si en diem català... Això sí que no ho poden tolerar. Són la caverna absoluta".

En tant que docent i batlle, Sancho està doblement preocupat per quins efectes tindrà la nova legislació sobre els xiquets i joves de Benavarri, que estudien tercer i quart de l'ESO en el municipi veí de Graus. Amb tot, la intransigència de l'administració del Partit Popular ja s'ha deixat notar aquest curs: enguany, la Direcció provincial d'Ensenyament del Govern d'Aragó ha impedit que el català s'imparteixi com a optativa a l'institut de Graus. "Tracten de carregar-se el català per una raó merament ideològica", diu Sancho, qui lamenta que l'actitud de l'administració "impedeixi als alumnes de Benavarri accedir al nivell B de català", que fins ara obtenien en acabar els estudis de secundària. "Els estan restant competències", diu. ■

«Només volem conviure en pau»

OCTAVI SERRET (Vall-de-roures, 1965) / Editor i llibreter

La llibreria Serret de Vall-de-roures està especialitzada en les referències de la literatura matarranyenca, però també és el centre neuràlgic

de tot allò que es produeix en la nostra llengua als Països Catalans. És l'escenari principal de presentacions de llibres i activitats culturals

JOAQUIM MONCLÚS (Calaceit, 1957) / Historiador

«Tornem als temps del franquisme»

La gent continuarà parlant català al carrer i a casa. Això no ho canviarà cap llei, per més confusió que vulguin generar. Ara bé, la nostra llengua passa a ser, oficialment, de segona categoria, de manera que queda totalment desprotegida, com si fos un residu folklòric que fa nosa”. Joaquim Monclús, historiador, escriptor i periodista, està convençut que la generació actual mantindrà viva la llengua, però augura problemes greus en l'ensenyament. “A la llarga, els habitants de la Franja tindran un coneixement cada vegada més minso de

TINA BAGUÉ

la llengua, començarà a haver-hi analfabets escrits, perquè en l'ensenyament el català quedarà arraconat fins a desaparèixer. A més, serà impossible convalidar títols de català, a Catalunya no convalidaran pas un títol de lapao!”, lamenta Monclús. “Haurem de dur els nens a examinar a Catalunya, perquè, si no, tot l'esforç que hagin fet no tindrà re-

coneixement acadèmic”, conclou. Un altre àmbit greument afectat serà l'administratiu, “on es fa desaparèixer tot el reconeixement del català a la Franja, de manera que se'ns fa tornar als temps del franquisme”, sentència Joaquim Monclús. Al carrer, però, “tothom sap que això és una barbaritat, tant si parlen català com si no”, i això, a parer d'aquest historiador i escriptor de Calaceit, és un factor important perquè “el secessionisme lingüístic acabi fracassant”. ■

en català a la Franja. El seu propietari, Octavi Serret, està convençut que “aquesta nova guerra iniciada per l'administració contra el català acabarà reculant”, perquè “tothom s'adona que no té sentit”. “Només volem viure en pau, cadascú amb la seva llengua, això no és massa difícil”, rebla. En aquest sentit, Serret està convençut que l'aberració administrativa de

EL TEMPS

«Cap sorpresa»

FRANCESC SERÉS (Saidí, Baix Cinca, 1972) / Escriptor

FRANCESC SERÉS

Francesc Serés és un dels narradors catalans més prolífics i premiats dels darrers anys, i dels més estimats per la crítica. Ha viscut en diverses ciutats i pobles catalans i ara ha tornat a establir-se al seu poble, on mai no ha deixat de passar temporades.

L'escriptor veu en la nova denominació un risc nou, perquè la situació actual tampoc no era gens satisfactiva, “el perill que la gent pensi que el que parla no és català; és a dir, que la propaganda oficial

faci efecte”. Perquè la gent que té plena consciència del problema i que cal reivindicar i lluitar per la llengua “és una minoria, un cinc per cent, només”. A aquesta debilitat estructural “s'afegeix la poca població, repartida en petits arxipèlags que són molt fràgils”.

Pot ser, la denominació, un revulsiu? “Deixeu que manifesti el meu escepticisme. Aquí ningú no es mobilitza per res. Aquí no hi ha una base social prou forta i cada vegada que s'ha intentat alguna cosa ja s'han encarregat de desactivar-la. Costarà molt fer coses, aquí”.

Per a l'escriptor, la nova llei no ha representat cap sorpresa. “La gent que s'ha sorprès és que no sabia on era. En tot cas, si hi ha hagut sorpresa ha estat pel ridícul, pel grau de ruqueria al qual han arribat el PP i el PAR. A la Franja no s'ha fet res pel català. Tampoc no es va fer res quan manaven els socialistes, amb un president catalanoparlant, que va esperar al darrer dia a fer una llei que tampoc no ha servit de res. Cap partit no s'ha preocupat seriosament per les llengües. No s'ha mogut res. No hi ha estructures, cap defensa institucional”. ■

la Lapao no tindrà “cap incidència en la població”, perquè el conflicte “no és real, al carrer no existeix”. Aquest llibreter ha comprovat darrere el taulell i al carrer que “la gent, catalanoparlants o no, està molt avergonyida del que està passant, perquè crea un conflicte allà on no hi és, i trenca la pau social”.

Amb tot, Octavi Serret és partidari de no continuar ali-

mentant la polèmica. Creu que és millor deixar passar el temps, perquè “aquesta maniobra” se li pot girar en contra, al govern del PP aragonès: “Hi ha molta gent que és fàcil que se senti punxada i es rebel·li, tot i que no sigui ni catalana ni aragonesa, o que no tingui cap vinculació amb la Franja, però que s'adoni que tot plegat és una aberració”. ■